

Türkçe Söz Varlığında Güzelliği İfade Eden Benzetmeler

Muhittin GÜMÜŞ¹

Öz

Güzeli ve güzelliği ifade eden benzetmelerin Türk kültüründeki yerini, önemini ve Türkçenin söz varlığına ve anlatma gücüne katkısını tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada güzellik kavramını yansıtan benzetmeler, deyimler, atasözleri ve birleşik kelimeler incelenmiştir. Deyimler, atasözleri ve söz varlığını oluşturan diğer öğelerin içinde kalıplaşmış dil yapıları, sanatlı sözler; benzetmeler, mecazlar, metaforlar genellikle o dili ana dili olarak konuşanlarca yüzyıllar boyu edinilen bilgileri, tecrübeleri ve dünya algısıyla ilgili değerleri ifade etme aracı sayılırlar.

Güzelliği ifade etmede en çok yararlanılan 'gibi' edatı kullanılarak oluşturulan söz varlığı tespit edilerek oluşum şekillerine göre sınıflandırılmıştır. Tabiatdaki bir canlıya; hayvana, bitkiye ya da cansız varlıklara yapılan benzetmelerin temelinde insan vardır. İnsan güzelliğini yansıtmada tabiat- insan ilişkisinde dilin hangi yönlerinden yararlanıldığı açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmamız, benzetmeler yoluyla elde edilen söz varlığının dilde, edebiyatta ve belagatte Türkçeyi zenginleştirdiğinin somut olarak anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçede güzellik, güzellikle ilgili benzetmeler, gibi edatı, sanatlı sözler

Similes Expressing Beauty and Beauty in Turkish Vocabulary

Abstract

In this study, which was conducted to determine the place and importance of similes expressing beauty and the concept of beauty in Turkish culture and their contribution to the vocabulary and narrative power of Turkish, similes, idioms, proverbs and compound words reflecting the concept of beauty were examined. Stereotyped language structures and artistic words among idioms, proverbs and other elements that make up the vocabulary; Similes, similes and metaphors are generally considered a means of expressing the knowledge, experiences and values

¹ Öğr. Gör., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, muhittin.gumus@manas.edu.kg.

ORCID: 0000-0002-0991-2642

related to world perception acquired over centuries by native speakers of that language.

The vocabulary created using the preposition "like", which is most commonly used to express the concept of beauty, has been identified and classified according to its formation forms. To a living creature in nature; Comparisons made to animals, plants or inanimate objects are based on humans. It has been tried to explain which aspects of language are used in the nature-human relationship to reflect human beauty. This study helps us to understand concretely that the vocabulary obtained through analogies enriches Turkish in language, literature and rhetoric.

Key Words: Beauty in Turkish, analogies about beauty, prepositions like, artistic words.

GİRİŞ

Edebî sanatlar çoğunlukla edebî eserlerde görülmekle birlikte bunların içinde en çok rastlanan edebî tür şiir yani manzum eserlerdir. Şiirde duygu, düşünce, tasarım ve yorumlar dile getirilir. Tabiatdaki varlıkların, millî veya evrensel kültür değerlerinin, soyut kavramların şairde uyandırdığı duyguları ifade ederken uzun anlatımlar ya da doğrudan aktarma yerine çeşitli varlıklarla ilişki kurulur ve şairler anlatımı böylece güçlendirirler. Kısa ve öz olarak edebî sanatlardan yararlanarak estetik bir anlam oluşturulur. “Edebi sanatlar, yazılı kültürün/edebiyatın, özellikle şiirin psikodinamiğidir. Sözün teknolojik ve yapısal bir muhtevaya bürünmesi edebi sanatlar aracılığıyla. Yazının teknolojik bir vaka olması, edebi sanatların da şiirin teknik bir yönünü oluşturması gibi bir sonucu doğurur. Kelimelerin metin dışı çıplak halleriyle metinler içerisindeki dinamikleri farklı farklıdır. Edebi sanatlar, yazı bilincinin yapısını değiştirir. Edebi sanatların bu konuda önemli bir işlevi, fonksiyonu ve misyonu vardır. (Aktaş, 2002: 2)”. Edebî sanatlar, anlatımda etkileyiciliği sağlayarak gereksiz sözlerden ayıklanmış birer metin oluşturmada başlıca unsurdur.

Güzeli ve güzelliği ifade eden benzetmelerin araştırılarak Türk kültüründeki yerini, önemini ve Türkçenin anlatma gücüne katkısını tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada güzellik kavramını yansıtan benzetmeler, deyimler, atasözleri ve birleşik kelimeler incelenmiştir. Deyimler, atasözleri ve diğer söz varlığı öğeleri içindeki kalıplaşmış dil yapıları; sanatlı sözler, benzetmeler genellikle o dili ana dili olarak konuşanlarca yüzyıllar boyu edinilen bilgileri, tecrübeleri ve dünya algısıyla ilgili değerleri ifade etme aracıdır.

Dildeki kalıplaşmış birimler, en az çaba yasası çerçevesinde kısa ve öz anlatımla söz varlığına yansımıştır. Kalıplaşmış dil birimleri söz varlığını zenginleştirme özelliğinin yanı sıra yazılı ve sözlü iletişimde/anlatımda çok

geniş yer bulur. Kültürü oluşumunu ve nesiller arası bağlantıyı sağlayan dil, mensup olduğu milletin dünya algısını söz varlığı öğeleri aracılığıyla sunar. Atasözleri, deyimler, kalıplaşmış sözler ve bütün söz varlığını oluşturan öğeler dili kullananların değerler dünyasını, düşünce üretme ve zihinsel eylemlerinin işleyişi hakkında ipuçları verir. Bu bağlamda Türkçede kullanılan güzel ve güzellik kavramıyla ilgili benzetmelerin kültürel algının oluşumu üzerine düşüncelerimiz araştırmamız içinde sunulmaktadır.

Dil aracılığıyla yazılı ve sözlü anlatıma zenginlik katmak, anlatımı etkili kılmak ve anlatıma değişik bir üslup kazandırmak için deyimler, atasözleri, kalıp sözler vb. söz öbekleri kullanılır.

Güzelliği ifade etmede en çok yararlanılan yollardan biri benzetme sanatlarıyla birlikte oluşturulan anlamlardır. Sanatlı anlatım ya da edebî sanatlar yoluyla güzelliği ifade etmenin yalnızca şiir diline mahsus olmadığını söyleyebiliriz. Edebî sanatlar içinde teşbih/benzetme sanatının yazılı ve sözlü anlatım gibi değişik anlatım türleri içinde yerini belirlerken benzeyen, benzetilen, benzetme yönü, benzetme edatı *gibi*'nin rolünü göz ardı etmemek gerekir.

Edebiyat tarihinde şiire özgü bir söz sanatı sayılan benzetme dil ve anlatımda; günlük konuşma dilinde, edebî yazı türlerinde; bilgi, haber, tanıtım metinlerinde hedef kitleyi etkilemek amacıyla kullanılır. İnsanların eğitim düzeyi, kültürel birikimi, anlatma yetisi ve becerisi sanatlı anlatımın değerini ve önemini belirtmede etkili bir araç olarak belagat ilmiyle ilişkilendirilmiştir. “Benzetmeyi üslup bilim (biçem bilimi/ anlatımbilim/ deyişbilim İng. stylistics, Fr. stylistique), anlam bilim (İng. semantics), psikolojik dil bilim (İng. psycholinguistics) ve bilişsel dil bilim (İng. cognitive linguistics) gibi alanlarının da ilgi sahasına sokmuştur. Bu gelişmeler benzetmenin tanımlaması ve sınıflandırılması konusunda disiplinlere has farklılıkların ortaya çıkmasını sağlamıştır. (Pilten, 2016: 175).”

Benzetme, Klâsik Türk Edebiyatı'nda belagat ilminin konuları arasında yalnızca şiir alanında ele alınırken Modern Türk Edebiyatında ise şiirin yanı sıra düz yazı türlerinden roman, hikâye, deneme vb. anlatıma dayalı eserlerde de kullanılan, özellikle hikâyeleri şiirselleştirme yolunda önemli bir adım olarak görülmeye başlanmıştır. Anlambilimde, bilişsel dilbilimde, üslupbilimde ve dil psikolojisinde benzetmeler kendi alanlarının özellikleriyle ilişkili yönlerden ele alınmıştır.

Güzelliği benzetmelerle ifade eden deyimler üzerinde çalışırken söz varlığını oluşturan öğelerin önemli bir unsuru olan deyimler şöyle tanımlanmıştır: “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir: (TDK; Güncel Türkçe Sözlük, E:T:

28.10.2023)” “Her dilde kuruluş anlamları, sözcüklerinin düz anlamlarından az çok kaymış olan, anlamları ve yapıları kurallara bağlanamayan söz öbekleri” (Gencan, 1979: 527); “Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği” (Korkmaz, 1992: 43) gibi tanımlar vardır.

‘Güzel’ kelimesinin sözlükteki 12 anlamından 8’i sıfat olarak belirlenmiş ve birinci anlamı da şöyledir: Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı

Türkçede güzel kelimesinden kavramlaşan güzellik, bu kelimenin cümledeki işlevleri bakımından kazandığı anlam değerleri, sesler ve vurgular yoluyla yeni anlamlar kazandırarak anlatımı zenginleştirir. Güzel’ kavramına Türkçede gerek tarihî ve Çağdaş Türk Lehçeleri’nde güzellik kavramını ifade eden birçok göstergenin kullanıldığı görülür.

“Antik Yunan felsefesinde “güzel olanı” ilk olarak tartışan Pythagoras’dır. Pythagoras’a göre “güzel”, gökyüzündeki güneş, ay ve yıldızların uyumlu hareketliliği ve bu hareketlilikten doğan uyumlu sestir. Güzeli, doğadaki bu uyumun kendisi olduğunu belirten Pythagoras, bunun aynı zamanda doğanın nesnel bir yasası olduğunu ortaya koymuştur. Ona göre güzelin özü, orantı, ölçü, simetri, uyum ya da çoklukların birliğidir (Paklacı; 2014).” Felsefenin güzellik anlayışı çağlar içinde hep değer taşıyan düşünceler çerçevesinde kalmıştır. Güzeli ve güzelliği sorgulayan düşünce yapısının ve yönteminin doğal seyrinde devam etmektedir.

“İslâm kültüründe İlmü’l-Cemâl علم الجمال” güzellik bilimi, estetik” olarak kavramsallaşmış olup sözlükte “güzellik” anlamına gelen cemâl kelimesi, sanat felsefesi terimi olarak genellikle eşya ve olgularda varlığı hissedilen ve insan ruhunda beğenme, hoşlanma, zevk alma gibi olumlu duygular ve yargılar doğuran nitelikleri ifade eder. İlmü’l-cemâl ise ‘güzellik bilimi’ demek olup güzelliğin mahiyeti, ilkeleri, sanatla ilgili değer yargıları, güzellik teorileri gibi konuları araştıran estetik kelimesinin çağdaş Arapçadaki karşılığıdır. Osmanlı aydınları güzellik bilimi olarak anladıkları estetiği ilm-i hüsn diye adlandırmayı düşünmüşlerdir. Estetik hakkında derli toplu ilk makaleleri yazan ve belli başlı estetik teorilerini gözden geçiren Hüseyin Cahit (Yalçın), bu bilime Türkçede ilm-i ihsâsât yahut ilm-i hüsn denilebileceğini söylerse de bir yığın mantıkî çıkarımdan sonra estetiğin güzel sanatlar felsefesi olduğu, dolayısıyla hikmet-i bedâyi’ diye adlandırılabilirliği sonucuna varır (Ayvazoğlu, 2000: 146).” Türk tarihi içinde belli dönemlerde güzellik bilimi çerçevesinde ele alınması, sanat felsefesinin temel unsuru olması bu hususta kültürel birikimin Türkçeye de yansımış olması doğaldır.

Güzelin teorik ve uygulama açısından bakıldığında estetik tasarımlar oluşturan etkinlik alanı güzel sanatlardır. “Anlam bilimciler tarafından benzetmenin karşılaştırma işlevi ön plana alınmıştır. Bu bağlamda benzetme iki şey veya olay arasında dolaylı denklikleri ve karşılaştırmalı yapıları resmederek açıklayan, paylaşılan özellikler hakkında birtakım iddialar öne süren ve aslında birbirinden çok farklı olan iki şey arasındaki benzerlikleri ortaya koymak için bilişsel dayanakları kullanan bir yapı olarak görülmüştür (Ortony, 1993: 344; Israel vd., 2004: 125; Croft ve Cruse, 2004: 211; Cruse, 2006: 165)’ten aktaran Pilten, 2016: 172.)

Bilişsel dil bilimciler düşünmeyle olan ilişkisine odaklanarak benzetmeyi “çoğunlukla farklı alanları birleştirerek tıpkı metafor gibi içinde yaşadığımız dünyayı düşünme ve hakkında konuşmada merkezî bir rol oynayan bir anlam tasvirî, bir zihinsel süreç” olarak tanımlanmıştır (Bredin, 1998: 68)’ den aktaran Pilten, 2016: 172).” Farklı disiplinlerin güzele ve güzellik felsefesi kökten ayrı değildir.

YÖNTEM

Çalışmayla ilgili kaynak taraması yapılarak konuyu içerik bakımından yeterli derecede temsil edebilecek sözcük tespiti yapıldı. Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlük (2023)’teki ve Atasözleri ve Deyimler (Aksoy, 1993) adlı eserlerdeki “güzel”, “güzellik” ve “gibi” maddesi ile bunlara bağlı alt maddelerde yer alan kavram alanıyla ilgili atasözleri, birleşik kelimelerin yanı sıra eğretileme ve benzetme anlamı ifade eden kelimeler toplandı. Toplanan öğeler içerik analizi yöntemiyle irdelendi. Konuyla ilgili kaynak taraması yapılarak konunun önemi tespit edildikten sonra, çalışmanın kavram alanıyla ilgili kelimeler derlenmiştir. Toplanan güzeli ve güzelliği ifade eden sözcük öğelerinin ve benzetmelerin içerik analizi yapılmıştır. Söz varlığı öğelerinin benzetme sanatının özelliklerine uygun biçimde ve bazı açıklama gerektiren yerlerde yorumlama yöntemlerine başvurulmuştur.

Evren ve Örneklem

Çalışmamız Türkçede güzel ve güzelliği ifade eden sözlerdeki benzetmeler, güzel kavramından eski ve yeni dönem edebiyat alanında ve değişik bilim alanlarının güzellik kavramını değerlendirme biçimleri, güzellik algısı, bunlarla ilgili söz varlığı unsurlarıyla sınırlıdır. Türkçe söz varlığında önemli yeri olan deyimler ve benzetmeler üzerine çok sayıda bilimsel yazı vardır (Aksoy, 1963; Duvarcı, 2011; Akpınar ve Şişman, 2019; Akyağcın, 2011; Al, 2019; Albayrak, 2003; Alkaya, 2020; Alyılmaz, 2003; Aşkın Balcı, 2014; Aygün, 2003; Baş, 2016; Çelik, 2017; Demir, 2013; Amanova, 2014; Doğan, 2017; Sorokina, 2017, Türkiye Türkçesinde Gibi Edatıyla Kurulan Benzetmeli Anlatımlar adlı çalışmasıyla (Sev, 2012) önemli eserler arasında yer

almaktadır. Kutadgu Bilig’de Benzetme Yolları ve Benzetme Unsurlar (YL Tezi) (Yağmur, 2021), Dil Bilimsel Açıdan Benzetme ve Sait Faik Abasıyanık’ın Hikâyelerindeki Görünümleri (Pilten, 2015), Teşbih (Benzetme) Sanatına Dilbilimsel Yaklaşım (Çınar, 2008), Çağdaş Türk Edebiyatında Yeni Bir Benzetme Kategorisi: Ritmik Benzetmeler (Pilten, 2016).

Bilimsel makalelerin önemli bir kısmı deyimlerin dil yapılarını, tematik yorumlarını işlerken, sözlüklerde ise deyimlerin örneklerle alfabetik sıraya göre açıklamalarının yapıldığı görülür. Çalışmamızın konusu Türkçede güzel kavramıyla ilgili söz varlığındaki benzetmeler olduğu için yukarıdaki eserlerden doğrudan veya dolaylı biçimde ayrı bir inceleme konusu olarak ele alınmamıştır.

BULGULAR

Türkçede kelimelerin önemli bir kısmında çokanlamlılık söz konusu olup göstergenin, temel anlamının yanında, kendisiyle ilişkisi bulunan yeni anlamlar kazanması mümkündür. “...Kimi dilciler eşadlılığı anlam bulanıklığı çerçevesi içinde ele almaktadırlar. Bütünüyle ayrı kavramları dile getiren eşadlıların bir anlam bulanıklığına ve anlaşılmalığa yol açması genellikle söz konusu değildir. Çünkü belli bir metnin bağlamı ve konusu içinde bu kavramlardan hangisinden söz edildiği kendiliğinden anlaşılır. Kaldı ki, çokanlamlılıkta da bir göstergenin yansıttığı kavramların hangisinin kastedildiği, bağlama bakılarak kolaylıkla aydınlanır. (Aksan, 2006: 74). Çok anlamlılık sorunu yaşanan kelimelerden biri de ‘güzel’ kelimesidir. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (<https://sozluk.gov.tr/>)’e göre “güzel” kavramının ifade ettiği anlamlar şunlardır:

- **güzel:** sıfat Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı.
- sıfat İyi, hoş; mis (I).
- sıfat Beklenene uygun düşen ve başarı düşüncesi uyandıran.
- sıfat Soyluluk ve ahlaki üstünlük düşüncesi uyandıran.
- sıfat Görgü kurallarına uygun olan.
- sıfat Sakin, hoş (hava)
- sıfat Okşayıcı, aldatıcı, kandırıcı.
- sıfat Pek iyi, doğru.
- isim Hoş görünüşlü kız veya kadın.
- isim Güzel söz.
- isim Güzellik kraliçesi.
- zarf Hoşa giden, beğenilen, iyi, doğru bir biçimde.

- zarf Adamakıllı, şiddetli bir biçimde.

Güzel kavramı 12 anlamda kendini gösterirken bunlardan 8'i sıfat, 2'si isim, 2'si zarf niteliğindedir. Güzel kelimesiyle kurulan söz varlığı ögeleri; atasözü (Aksoy, 1993), Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (<https://sozluk.gov.tr/>)'e göre deyim, kalıp söz, birleşik fiil niteliğinde olan bazı örnekler şunlardır:

- Gönül kimi severse güzel odur.
- Güzele bakmak sevaptır.
- Güzele kırk günde doyulur; iyi huyluya kırk yılda doyulmaz.
- Güzele ne yakışmaz (veya yaraşmaz).
- Güzeli herkes sever.
- Güzellerin talihi çirkin olur.
- Güzel bürünür, çirkin görünür.
- Güzele göz ağrısı da yakışır.
- Güzeli herkes sever.
- Kusursuz güzel olmaz
- Rağbet güzel ile zenginedir.
- Yüzü güzel olanın huyu (da) güzel olur.
- güzel olmak
- (birinin) güzel hatırı için
- Güzelim (TDK, Güncel Türkçe Sözlük)

Birleşik kelimeler:

- güzelavrat otu
- güzel duyu
- güzel güzel
- güzelhatun çiçeği
- güzel sanatlar
- güzel yazı sanatı
- bir güzel
- gelişigüzel
- camgüzeli
- çayırgüzeli
- denizgüzeli
- dünya güzeli
- erkek güzeli
- kız güzeli

- saksıgüzeli

güzellik, -ği

- isim Estetik bir zevk, coşku, hoşlanma duygusu uyandıran nitelik; hüsün.
- isim Okşayıcı söz veya davranış, iyilik, yumuşaklık: Onu sertlik değil güzellik yola getirir.
- isim Ahlak ve fikrî nitelikleriyle hayranlık uyandıran şey.
- isim Güzel olan bir kimsenin niteliği: "Güzelliğin on para etmez / Bu bendeki aşk olmasa" - Âşık Veysel
- Güzellik ondur, dokuzu dondur. (TDK, Güncel Türkçe Sözlük)
- Zorla güzellik olmaz. (Aksoy, 1993)

Birleşik kelimeler:

- güzellik enstitüsü
- güzellik kraliçesi
- güzellik malzemesi
- güzellik müstahzarları
- güzellik salonu
- güzellik yarışması
- iyilik güzellik

Burada “gibi” edatının söz varlığındaki yerini ve birlikte kullanıldığı kelimelere kattığı anlam özelliklerini belirtmek yerinde olacaktır. Türkçede, adlar, sıfatlar, zamirler, zarflar, ünlemler ve fiiller anlam kelime türleridir. Bağlaçlar ile edatlar ise görevli kelime türlerinden oldukları için tek başlarına bir anlam ifade etmezler. “Gibi” edatının anlamları TDK Güncel Türkçe Sözlük’teki örnekleriyle birlikte aşağıdaki gibidir:

‘Gibi’ 1. edat *-e benzer, -e benzeyen*: "Bu göz alabildiğine düzlük, sinsi bir bataklık gibidir." - Azra Erhat. 2. edat *O anda, tam o sırada, hemen arkasından*: Haberi aldığı gibi yola çıktı. 3. edat *-e benzer biçimde; imişçesine, kadar*: "Bu sade dekor, ölümün manzarasını ulvi bir tablo gibi güzelleştirmiştir." - Orhan Seyfi Orhon. 4. edat *-e yakışır biçimde*: İnsan gibi davrandı. 5. edat *Bir başkasının dediklerine değinirken kullanılan bir söz*: "Hayır, büyük annemin dediği gibi ben burada sizlerle çürüyüp kalmayacağım." - Peride Celal. 6. edat *Arka arkaya gelen aynı tür örneklerin sonunda “ve benzerleri” anlamında kullanılan bir söz*: Elma, ayva, armut, üzüm gibi yiyecekler kışa kalabilir. 7. edat *Cümlenin sonuna gelerek yükleme “denilebilir ki, öyle sanılır ki, sanki” anlamlı kuşku veya olabilirlik ayrıntısı katan bir söz*: Sınıfı geçtim gibi. 8. edat *Bazı sıfat-fiil eki almış kelimelerden sonra geldiğinde karşılaştırmaya dayanan denklik ve eşitlik bağlantısı kuran bir söz*: "Sana değer verdiğim gibi ona değer

vermek zorundayım." - Zeynep Korkmaz. 9. edat Sıfat-fiil eki almış sonra ‘-diği biçimde’ anlamıyla denklik işlevi yüklenen bir söz; üzere. Daha önce belirtildiği gibi gramerlerimizin edatlar konusu oldukça karışıktır. 10. edat -dık sıfat fiil eki dışında diğer sıfat-fiil eki almış kelimelerden sonra ‘imişçesine’ anlamında varsayıma dayalı benzetme işlevi gören bir söz: " istediğin yere gidiyoruz gibi geliyor bize." - Ahmet Hamdi Tanpınar. 11. edat Aynı biçimde: "Filmi çekecek olan genç kameraman, açıkça güldü onların telaşlarına ve hepsini dizdi istediği gibi koltuğun arkasına. - Selim İleri (TDK Güncel Türkçe Sözlük; <https://sozluk.gov.tr/>)”

‘Gibi’ edatı kullanıldığı cümle içindeki görevine göre 11 değişik anlam yüklenmiştir. Benzetme edatı olarak ise olumlu ya da olumsuz binlerce söze benzetme anlamı kazandırabilir.

Birleşik kelime olarak da: “... gibi yapmak, gibi gelmek, gibi olmak, gibilerden, gibisi yok/var, gibisinden, gibilerden, gibisine gelmek... Sözlükte yer almasa da ‘gibi gibi’ kullanımı ‘Benim sana gönlüm var gibi gibi’ örneğindeki biçimiyle yaygınlaşmıştır.

Benzetme Sanatı: İfadeye zenginlik katmak, ifadenin etkisini artırmak ya da az sözle çok şey ifade etmek için kullanılan söz sanatları (edebî sanatlar) abartma, benzetme, kişileştirme, konuşurma ve karşıtlık bildiren türleri vardır. “Benzetme sanatı. Aralarında ilgi bulunan iki şeyden zayıf olanın güçlü olana benzetilmesiyle yapılır. Teşbih sanatı genellikle benzeyen/ benzetilen / benzetme edatı/ benzetme yönü gibi unsurlarla kullanılır.” (Aktaş, 2002: 9). Edebî sanatlar içinde benzetme (teşbih) sanatı; anlatımı güçlendirmek amacıyla, aralarında ortak nitelik bulunan iki varlık ya da kavramdan, ortak nitelik yönünden güçlü olandan zayıf olana aktarma yapılmasıdır. Benzetmenin dört ögesi vardır:

1. Benzeyen: Özellikçe zayıf olan, 2. Kendisine Benzetilen: Özellikçe güçlü olan, 3. Benzetme Yönü: Aktarılan özellik, 4. Benzetme Edatı: gibi, kadar, sanki, güya, misal, andırmak.

Bunlardan ilk ikisi benzetmenin asıl ögeleridir. Benzetme yönü ve benzetme edatı yardımcı ögelerdir. Yardımcı ögeler kullanılmadan da benzetme gerçekleştirilebilir.

Türkçede ‘gibi’ edatıyla yapılan ‘güzel’ benzetmeleri:

- ahu gibi: Çok güzel, çekici. 2. ahuya benzer biçimde
- altın gibi: Altına benzeyen, sarı.
- artist gibi: Boylu boslu, güzel ve alımlı kimse.
- aslan gibi: 1. Boylu boslu, güçlü ve yakışıklı, 2. Sağlığı yerinde
- ay parçası gibi: Çok güzel (kadın veya kız)

- bıldırcın gibi: Kısa boylu, dolgunca, alımlı kadın.
- biblo gibi: Ufak tefek, zarif kız.
- billur gibi: 1. Çok duru, çok temiz su. 2. Çok beyaz ve pürüzsüz kol, gerdan, göğüs. 3. Pürüzsüz ses.
- bir içim su gibi: Çok güzel kadın.
- boncuk gibi: Küçük göz.
- cennet gibi: Güzel, bakımlı yer.
- ceylan gibi: Yapısı ince ve uyumlu.
- çiçek gibi: Temiz, bakımlı, güzel.
- dal gibi: İnce uzun yapılı.
- dalyan gibi: Boylu boslu.
- eleme peyniri gibi: Tombul ve beyaz tenli kadın.
- elmas gibi: Çok iyi, çok değerli.
- fındık kurdu gibi: Ufak tefek, tombulca kadın.
- fidan gibi: İnce ve uzun boylu
- filinta gibi: Genç, ince, uzun boylu, çevik, yakışıklı kimse.
- gül gibi: Çok iyi, çok güzel.
- hilal gibi: ince ve düzgün kaş
- hokka gibi: Ufak ve düzgün ağız, burun
- huri gibi: Çok güzel, genç kadın.
- ilah gibi: Çok yakışıklı erkek.
- inci gibi: Küçük, temiz, güzel ve düzgün.
- kadife gibi: Yumuşak, pürüzsüz ve parlak ses, ten vb.
- keklük gibi: Güzel, alımlı, hareketli.
- keman gibi: İnce, düzgün kaş
- kraliçe gibi: Gösterişli ve ağır giyinmiş, güzel kadın
- kuğu gibi: İnce, uzun, narin (boyun).
- kumru gibi: Kendi dünyasına çekilmiş, sevecen
- kuzu gibi: Çok uysal.
- manken gibi: Vücut ölçüleri düzgün ve ince olan
- melek gibi: 1. Sessiz, sakin, çok temiz ve iyi huylu. 2. Güzel
- mis gibi: 1. Temiz ve güzel kokulu. 2. Çok iyi, usta. 3. Pekalâ,
- nur gibi: Parlak, pırlıl pırlıl.
- peri gibi: çok güzel kadın

Türkçe Söz Varlığında Güzelliği İfade Eden Benzetmeler

- pırlanta gibi: Çok iyi nitelikleri olan, değerli, saf, temiz.
- rüya gibi: Olağanüstü, harika, çok güzel
- sülün gibi: Boylu boslu ve yürüyüşü güzel kız veya kadın
- süt gibi: Çok beyaz, çok temiz
- şamama gibi: Ufak tefek, sevimli kimse.
- şato gibi: Büyük, görkemli yapı
- şeker gibi: Çok sevimli, güzel.
- tasvir gibi: Çok güzel kimse.
- topaç gibi: Vücutça toplu ve sağlıklı çocuk
- turna gözü gibi: Duru sarı rengini andıran.
- Zümrüdüanka gibi: Hayal ürünü olan

‘Gibi’ edatıyla yapılan benzetmelerin bazılarını kadar, sanki, güya, misal, andırmak ‘misali’ kelimesiyle de kullanmak mümkündür.

• ‘Misali’ edatıyla oluşanlar: Süt misali beyaz, şeker misali tatlı, kumru misali âşık, gül misali güzel, pırlanta misali değerli vb...

• Karşılaştırma bildiren kadar edatıyla oluşanlar: melek kadar güzel, cennet kadar güzel yer vb.

• Cümle başı edatlardan güya/sanki edatı daha çok değerini azaltma, anlatıma ‘sözde’ anlamını yüklediği için güzelliğin değerini hafifletme eğiliminden dolayı söze olumsuz anlam katmaktadır. Örnek: güya mis gibi, güya pırlanta, güya ahu gözlü, sanki kuğu vb...

• “Andırmak” fiiliyle yapılan benzetmelere şunları örnek verebiliriz: Bu gözler bana ahuyu andırıyor. Cenneti andıran bir yerdeyiz vb. örneklerindeki gibi cümle kurma yoluyla ifade edilir.

Benzetmelerde “gibi” edatı dışındaki diğer edatların ve kelimelerin güzelliği ifade etmede çok işlevsel olmadığı görülmektedir. Güzel, güzellik, yakışıklılık, güçlü/kuvvetli gibi olumlu sıfatlar dışında olumsuzluk ifade eden benzetmelerde de “gibi” edatı yaygındır.

Türkçede benzerlik, gibi olma, bir niteliğe sahip olma anlamına gelen ve ‘gibi’ edatıyla ile benzer anlama sahip +vâri kelimesiyle yapılan benzetmeler de edebi eserlerde özellikle şiir dilinde çokça yer aldığı görülür. Gülvâri bir kız çıktı karşıma. Turnavâri uçuverdi. Kuğuvâri süzülüyordu örneklerindeki anlamlarıyla kullanılmaktadır.

“Tam teşbihte mecaz yoktur. Çünkü bütün sözcükler gerçek anlamlarını korumaktadır. Benzetme kısaldıkça anlatım güçlenmekte, mecaz havası oluşmaktadır. Mecaz, pekiştirilmiş benzetmede başlar, teşbih-i belîğde iyice

güçlenir. Benzetmelerde “benzemek, andırmak, dönmek” gibi fiiller ve bunlardan türetilmiş fiilimsiler edat yerinde kullanılabilir.” (<https://www.turkedebiyati.org/tesbih-benzetme/>). Bu bakımdan “gibi” ya da diğer edatları kullanmadan yapılan benzetmelerde mecaz anlam güçlenir. Örnek: ahu göz, inci diş, keman kaş, ay yüz vb. Bir başka şekliyle dişler inci, gözler ahu, yüzü ay parçası, kaşlar keman, kirpikler ok vb...

Türk Edebiyatında, bir kelimenin temel/asıl anlamı dışında kullanılarak benzediği başka varlığının adıyla anılması sanatı istiare sanatı olarak bilinir.

Benzetmenin iki temel ögesi vardır, benzeyen ve benzetilen. İstiare bunlardan birinin söylenmemesiyle yapılır. ‘Gibi’ edatı kullanılmadan oluşan ‘güzel’i ifade eden sözler:

- ahu bakışlı: sıfat, mecaz bakışları güzel olan kadın.
- ahu gözlü: sıfat Gözleri çok güzel olan (kadın); ceylan gözlü.
- ahu parçası: sıfat, mecaz Çok güzel, çekici (kadın)
- billur: sıfat, mecaz Çok berrak ve pürüzsüz, parlıtlı, ışıklı olan
- bir içim su (gibi olmak) Çok güzel ve şık (kadın)
- cennet: sıfat, mecaz Çok güzel, huzur veren (yer)
- ceylan bakışlı: sıfat, mecaz ahu bakışlı
- filinta: sıfat, argo Yakışıklı olan.
- inci: sıfat, Bu tanelerden yapılmış
- keklik: isim, mecaz Alımlı, güzel kadın.
- kraliçe: isim, mecaz Kendi cinsleri arasında herhangi bir bakımdan üstünlüğü olan kadın: Güzellik kraliçesi.
- melek: isim, mecaz Terbiyeli, iyi huylu, masum kimse; ferişte. 2. isim, mecaz Güzel kadın.
- peri: isim, mecaz Çok güzel, alımlı, becerikli kadın
- şeker: sıfat, mecaz Sevimli, cana yakın ve güzel

Sanatlı anlatımlarda değişik temalarda benzetmeler yapıldığı görülür. Benzetmeler, mecazlar, metaforlar çok anlamlılığı oluşturan öğelerdendir. “Birçok dilbilimcinin, dillerin temel niteliklerinden saydığı ve çokanlamlılığı doğuran etkenlerin başında gelen anlam olayı, aktarmalara başvurulmasıdır. Değişik türleri olan aktarmalar, benzetmelerde olduğu gibi, anlatılmak istenen kavram, onunla bir yönden ilişkisi, benzerliği, yakınlığı olan başka bir kavramla anlatılmaya çalışılır; böylece bir gösterge yeni bir anlam kazanır. Eski retorik çalışmalarından beri güçlü, etkileyici anlatımı sağlayan söz sanatları arasında ele alınan aktarmalar, aynı zamanda anlam değişmelerine yol açmaları nedeniyle dilciler, düşünürler ve yazın uzmanları tarafından o çerçeve içinde incelenmiş, Reisig'den, Breal'den başlayarak anlambilimcilerin üzerinde durdukları konu olmuştur. (Aksan, 2006).

Divan edebiyatının ünlü şairi Fuzulî, Divan'ının 85. Beytinde “Aşîyân-ı murg-ı dil zülf-ı perîşânındadır / Kanda olsam ey *perî* gönlüm senin yanındadır. ‘Peri’ sözüyle sevgiliyi, sevdiği güzeli benzetme edatı kullanmadan ifade etmiştir (Kılıç vd, 2018: 62).” Şair Nedim ise bir murabba eserinde “Gezermiş kasrın etrâfında yer yer tâze meh-rûlar/Mükahhal gözlü Şîrîn sözlü Leylî yüzlü âhûlar” Bugünkü Türkçe ile açıkladığımızda “Köşkün çevresinde yer yer yeni yetme ay yüzlü, sürmeli gözlü, tatlı dilli, Leyla yüzlü ceylanlar geziyormuş. (<http://ekultursanat.com/siir/eser-2785--Nedim>) meh-rûlar: ay yüzlüler, “Leylî yüzlü âhûlar” diyerek güzeli kime benzettiğinden söz etmeksizin güzeli anlatır.

Türk şiir dilinde sevgili ‘güzel’ olandır. Sevgilinin güzelliğini şairler şiirlerde, şarkılarda, türkülerde değişik imgelerle, benzetmelerle, metaforlarla, istiarelerle dile getirirler. Sevgili, divan şiirinde de üstün özellikleri ile ele alınmıştır. “Sîmîn-beden, yay kaşlı, ok kirpikli, servi boylu, kıl gibi ince belli, yılan saçlı, güzel kokulu vb. niteliklere sahiptir. Şiirlerde sevgiliden söz edilirken sıfat olarak; *âb-ı hayât, âb-ı hayvân, ayyâr, büt, cevher, çerağ, dürr, elif, fettân, fitne, gonca, gül, gülşen, Hızır, hokka, hoş reftâr, hub-rû, hun-hâr, hûrî, hümâ, İsâ, keklik, lâle, mâh, mekkâr, melek, mest, mihr, müşterî-cebîn, nev-bahâr, nihâl, nûr, perî, sanem, sehhâr, semen, serv, sîm, şeh-bâz, şeker, şem, şîrîn, şimşâd, Tûbâ, Yusuf* gibi övücü sözler kullanılır. Bu bakımdan sevgili gururludur, âşığına çile çektirir ve bundan mutluluk duyar. Halk ve divan şiirinde sevgilinin güzelliği söz konusu olduğunda daha ziyade şu organları ele alınır: *Saç, yüz, yanak, göz, kaş, dudak, kirpik, gerdan-gabgab, boy, bel, kâkül-perçem-turre, göğüs, ben, el-kol, avuç-parmak, diş, beden-ten-endam, hatt, alın, ayak, ağız, söz* (Kaya, 2000: 243-266)”. Güzellikte organların ön planda olması modern dönem Türk şiirinde de devam etmektedir. Bu yönüyle Türk şiiri zengin ve güçlü bir anlatıma sahiptir.

Türkçede güzeli ve güzelliği ifade eden ve güzel kavramıyla doğrudan ilişkili olan sözlerden elde edilen söz varlığı ile benzetmelerin yapıldığı “gibi” edatıyla kullanılan sözlerle ilgili bulgular aşağıdaki gibidir:

- Güzel kelimesinin çokanlamlı kelimeler arasında olduğu ve Türkçe Güncel Sözlükte 12 anlama sahip olduğu,
- 49 adet “gibi” edatlı güzeli ya da güzelliği ifade eden söz tespit edilmiştir. Araştırmacı İ. G. Sev, “Türkiye Türkçesinde Gibi Edatıyla Kurulan Benzetmeli Anlatımlar” adlı çalışmasında TDK Türkçe Sözlük’ün 10. (2005) baskısını tarayarak yaptığı araştırmadan, 356 adet gibi edatlı kullanım (deyim ve kalıp söz) tespit etmiştir (Sev, 2015: 503). Ancak bizim çalışmamızda yalnızca benzetme edatı gibi ile kurulan ve güzelliği ifade eden benzetmeler tasnif edilmiştir.

- Güzel ile 15, güzellik kelimesiyle oluşan 7 birleşik kelime, güzel ile 12 atasözü, güzellikle 7 atasözü 2 kalıp söz ve 1 birleşik fiil bulunmuştur. Toplam olarak 93 ge tespit edilmiştir.
- İstiare (eğretileme) yoluyla güzelliği ifade eden sıfat, mecaz, isim özellikleriyle 14 kelimenin yer aldığı görülmüştür.

YORUM VE AÇIKLAMALAR

Güzelliği ifade eden benzetmelerin somut ve soyut varlıklara yapılan benzetmeler olduğu, bunların içinde hayvan, bitki, su, eşya, obje, mesken, değerli maden ve taşlar ile soyut kavramlardan melek, cennet, ilah, huri gibi unsurlara benzetmeler yapıldığı dikkati çekmektedir. Burada hoşa gitme, kadına dair, davranışsal ve manevi özelliklere dair, fiziksel özelliklere ve dış görünüşe dair, erkeğe dair olmak üzere değişik güzellik ifadelerinden söz edebiliriz.

İslamiyet'le birlikte Türk dilinde kullanılmaya başlayan ve Divan Edebiyatı geleneğiyle yaygınlık kazanan güzel anlamını haiz Arapça ve Farsça menşeli birçok kelime de burada zikredilebilir: ceml, hasen, zib, şrin, «ub, melh, vech (akmak, 2012: 37). Bu kelimeler yaşayan Türkçede pek yaygın olmasa da tarihi metinlerde çokça yer almaktadır.

Gz, kaş, kirpik ve bakışlarıyla klasik Türk şiirinde sevgiliye ait güzellik unsurlarından göz, gamze, kirpikler ve kaşların öldürücü özelliğe sahip silahlar olarak divanlarda işlendiği görülmektedir. Klasik Türk şiirinde sevgilinin güzelliğine dair hususlar, genelde o güzellik unsuruyla benzerlik gösteren varlıklara nispet edilerek anlatılmaktadır. (Nazik, 2018: 137-141).

Divan Edebiyatı ve Aşık Edebiyatı'nda güzellik anlayışını yansıtan benzetmelerin, birer araç niteliği taşıdığı, aşıkların duygularını coşturmak ve hayal gücünü artırmak amacıyla kullanıldığı düşüncesi yaygındır. Kirpiklerinin oka, kaşın yaya, saın yılana benzetilmesi, bunların aşık üzerinde yaptıkları etkinin derecesini yansıtmak için olduğu anlaşılmaktadır.

Türk şiirinin eski ve yeni döneminde güzel, sevgilidir. Onun güzellikleri olağanüstü özelliklere sahip olmakla birlikte gerçeğe uygun, somut ve soyut kavramlar çerçevesinde de benzetmeler yoluyla ele alındığı da görülür. Kimi edebiyat araştırmacıları, gerçeğe aykırılık ya da olağanüstü özelliklere sahip olma durumunu eleştirmişlerdir. Oysa gerçeğe aykırılık açısından görsel sanatlarda daha somut örnekler görmek mümkündür. Mübalağa (abartma) sanatı söze ve anlatıma yerine göre güzellik, hoş bir tebessüm oluşturmaya katkı sağlar. Destan, masal, efsane gibi sözlü anlatıma dayalı edebî türlerde de çokça yer alır. Söz konusu edebî türlerin tür özelliği kazanmasına da katkısı olmuştur.

Yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerinde benzetmelerin anlam ve kültürel özellikleri sürekli olarak bilimsel açıdan ele alındığı görülmektedir. Oysa bunlar bir sözlükte örnekleriyle bir araya getirilseydi metin oluşturma, eser yazma ya da belagatle ilgilenenlerin en temel kaynak eseri olurdu. Şairlerin şiir dilindeki başarısı, edebî sanatları kullanma yeteneğiyle doğru orantılıdır.

Benzetmelerdeki kendisine benzetilenlerin aşağıdaki biçimde sınıflandırmanın uygun olacağı düşüncesindeyiz.

- Hayvanlara veya onların organlarına benzetme: *ahu gibi, bildircin gibi, ceylan gibi, fındık kurdu gibi, aslan gibi, sülün gibi, keklük gibi, kuğu gibi, kumru gibi, kuzu gibi, turna gözü gibi*
- Bitkilere veya onun paçasına benzetme: *çiçek gibi, fidan gibi gül gibi, dal gibi*
- Gök cisimlerine ya da manevi varlıklara benzetme: *ay parçası gibi, hilal gibi, huri gibi, ilah gibi, melek gibi,*
- Manevi ve maddi mekâna benzetme: *cennet gibi, dalyan gibi, şato gibi,*
- Hayali varlık ve kavramlara benzetme: *peri gibi, rüya gibi, Zümrüdüanka gibi*
- Değerli maden ve taşlara benzetme: *altın gibi, elmas gibi, pırlanta gibi, inci gibi*
- Statü veya sanatçıya benzetme: *artist gibi, kraliçe gibi, manken gibi*
- Objelere benzetme: *biblo gibi, boncuk gibi, filinta gibi, hokka gibi, kadife gibi, keman gibi, topaç gibi,*
- Somutlaştırılmış kavramlara benzetme: *tasvir gibi, nur gibi,*
- Yiyeceklere, içeceklere benzetme: *bir içim su gibi, eleme peyniri gibi, süt gibi, şeker gibi*
- Kokulu madde: *mis gibi, şamama gibi*
- Geometrik maddeye benzetme: *billur gibi*

SONUÇ VE ÖNERİLER

• Edebiyat tarihinde şiire özgü bir söz sanatı sayılan benzetme (teşbih) dil ve anlatımda; günlük konuşma dilinde, edebî yazı türlerinde; bilgi, haber, tanıtım metinlerinde hedef kitleyi etkilemek amacıyla kullanıldığı, insanların eğitim düzeyi, kültürel birikimi, anlatma yetisi ve becerisi sanatlı anlatımın değerini ve önemini belirtmede etkili bir araç olarak belagat ilmiyle ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

• Dilbiliminin alt alanı olan anlambilimde, bilişsel dilbilimde, üslupbilimde ve dil psikolojisinde benzetmelerin kendi alanlarının özellikleriyle ilişkili yönlerden ele alındığı anlaşılmıştır.

• Türk şiirinin eski ve yeni döneminde güzel, sevgilidir. Tabiatın, başka varlıkların güzellikleri divan edebiyatı şiirinde çok geri plandadır.

• Güzeli ve güzelliği ifade eden benzetmelerin Türk milletinin geçmişten günümüze estetik zevklerini, söz ustalığını, belagete karşı yaklaşımını ve benzetmelerde benzettikleri varlıklarla olan soyut ilişkilerini yansıtmada etkili rol oynadıkları belirlenmiştir.

• Antik Yunan'da güzelin doğadaki bu uyumun kendisi olduğu ifade edilir. Türk-İslam kültüründe güzelliğin ilmü'l-cemal; güzellik bilimi, ilm-i hüsn, hikmet-i bedâyi olarak ele alınışlardır.

• Günümüzdeki sözlük tanımları dışında değişik bilim alanlarında (dilbilimde, felsefede, edebiyatta, teolojide) güzel olanın, estetik değere sahip her şeyin güzelliği biçim, içerik ve işlevselliği, oluşturduğu algı açısından değerlendirilmektedir.

Türkçede güzel ve güzelliği ifade eden benzetmelerin bütün söz varlığı içindeki yerinin derlem dilbiliminin çalışma usulleriyle belirlenmesi ve böylece Türkçenin Benzetmeler Sözlüğü oluşturulması gerekmektedir.

ETİK BEYAN

“Türkçe Söz Varlığında Güzelliği İfade Eden Benzetmeler” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmacının diğer kişi veya kurumlarla yaşanabilecek herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

1. Aksan, D. (2006). Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi, 4. Basım. Engin Yayınevi, Ankara.
2. Aksoy, Ö. A. (1993). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-2, İnkılap Yayınevi, İstanbul.
3. Aktaş, H. (2002). Modern Türk Şiirinde Edebî Sanatlar, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.
4. Ayvazoğlu, B. (2000). İlmü'l-Cemâl, TDV İslâm Ansiklopedisi, 22. cilt, s.146-148. İstanbul.
5. Çakmak, S. (2012). Gösteren ve Gösterilen Boyutlarıyla Türkçede, Güzellik Kavramı Üzerine A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED] 48, 2012, 17-40. Erzurum
6. Gencan, Tahir Nejat, (1979), Dilbilgisi, TDK Yay., Ankara
7. Kaya, D. (2000). Divan Şiiri ve XIX. Yüzyıl Halk Şiirinde Güzel Tasviri Âşık Edebiyatı Araştırmaları, s. 243-266.İstanbul.

8. Kılıç, A., Alkan M., Bayram Ş., Zararsız Ş.N., Ünlü D. (2018). Klâsik Türk Edebiyatı Yazıları (Mecmû'a Tasnifi, Gazel Şerhi, Küçürek Hikâye, Mesnevî Şerhi Sözlüğü, Münşe'ât Mecmû'aları), Iksad Publications, İstanbul.
9. Korkmaz, Z. (1992). Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK Yay., Ankara.
10. Nazik, S. (2018). Türk Dünyası / Turkish World Dil ve Edebiyat Dergisi / Journal of Language and Literature Sayı/Issue: 45 (Bahar-Spring 2018)- ISSSN: 1301-0077 Ankara.
11. Paklacı, B. (2014). Kültürlerarası Güzellik (Estetik) Kavramı, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Görsel Kültür Anabilim Dalı. Edirne.
12. Pilten, U.Ş. (2015). Dilbilimsel Açından Benzetme ve Sait Faik Abasıyanık'ın Hikâyelerindeki Görünümleri, Türk Dili, Kasım-Aralık, Sayı: 767-768: 318-342.
13. Pilten, U.Ş. (2016). Çağdaş Türk Edebiyatında Yeni Bir Benzetme Kategorisi: Ritmik Benzetmeler Türkbilig, 2016/31: 171-188.
14. Sev, İ.G. (2012). Türkiye Türkçesinde Gibi Edatıyla Kurulan Benzetmeli Anlatımlar. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, Fall 2012, p. 499-512, Ankara.
15. TDK; Güncel Türkçe Sözlük, (E.T: 28.10.2023)
16. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 05.11.2023)
17. <https://www.turkedebiyati.org/tesbih-benzetme/> (E.T. 06.11.2023)
18. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/+vari>(E.T. 06.11.2023)
19. <http://ekultursanat.com/siir/eser-2785--Nedim> (E.T. 10.11.2023)

EXTENDED SUMMARY

In this study, which was conducted to investigate the metaphors expressing beauty and to determine their place and importance in Turkish culture and their contribution to the narrative power of Turkish, metaphors, idioms, proverbs and compound words reflecting the concept of beauty were examined. Formulaic language structures in idioms, proverbs and other vocabulary items; Artistic words and metaphors are generally a means of expressing the knowledge, experiences and values related to world perception acquired over centuries by native speakers of that language.

Formulaic units in the language are reflected in the vocabulary with concise expression within the framework of the law of least effort. In addition to enriching the vocabulary, formulaic language units have a wide place in written and oral communication/expression. Language, which provides cultural formation and intergenerational connection, presents the world perception of the nation it belongs to through vocabulary elements. Proverbs, idioms, clichés and the elements that make up the entire vocabulary give clues about the world of values, thought generation and the functioning of mental actions of language users. In this context, our thoughts on the formation of cultural perception of analogies related to the concept of beauty and beauty used in Turkish are presented in our research.

In the study titled "Similarities Expressing Beauty and Beauty in Turkish Vocabulary", 49 words expressing beauty or beauty with the preposition "like" were identified. Researcher I. G. Sev, in his study titled "Similar Expressions Established with the Preposition Like in Turkey Turkish", identified 356 prepositional uses (idioms and phrases) from his research by scanning the 10th (2005) edition of TDK Türkçe Güncel Sözlük (Sev; 2015, p. 503). However, in our study, only similes formed with the simile preposition like and expressing beauty were classified. 15 compound words, 6 proverbs, 2 formulaic expressions and 1 compound verb consisting of the word "beautiful" were found.

While the concept of beauty manifests itself in 12 meanings, 8 of them are adjectives, 2 are nouns and 2 are adverbs. One of the most used ways to express beauty is the meanings created with simile arts. It has been observed that in Turkish vocabulary, similes expressing beauty and beauty are mostly formed with the preposition "like". It is seen that similes made with the preposition like are used more effectively and intensively than other simile prepositions. In the Turkish Language Association publication Turkish Dictionary (2005), 356 prepositions (idioms and phrases) with the preposition "like" were identified, and among these, it was seen that there were 49 similes that express beauty or beauty in meaning.

Simile, which is considered a figure of speech specific to poetry in the history of literature, is used in language and expression; in daily spoken language and literary writing types; It has been determined that it is used in information, news and promotional texts to influence the target audience, and that it is associated with the science of rhetoric as an effective tool in expressing the value and importance of artistic expression, people's education level, cultural background, narrative ability and skill. It has been understood that in semantics, cognitive linguistics, stylistics and linguistic psychology, which are sub-fields of linguistics, analogies are discussed in terms of aspects related to the characteristics of their own fields. In the old and new periods of Turkish poetry, beauty is beloved. The beauties of nature and other beings are very much in the background in the poetry of divan literature. It has been determined that metaphors expressing beauty and beauty have played an effective role in reflecting the aesthetic tastes of the Turkish nation from past to present, their mastery of words, their approach to rhetoric and their abstract relations with the beings they liken in analogies. In ancient Greece, it is stated that beauty is this harmony in nature. In Turkish-Islamic culture, beauty is called ilmu'l-cemal; They considered it as the science of beauty, knowledge of beauty, and wisdom of beauty. Apart from today's dictionary definitions, in different fields of science (linguistics, philosophy, literature, theology), the beauty of

Türkçe Söz Varlığında Güzelliği İfade Eden Benzetmeler

everything that is beautiful and has aesthetic value is evaluated in terms of its form, content and functionality, and the perception it creates.

The place of beauty and similes expressing beauty in Turkish within the entire vocabulary should be determined by the working methods of corpus linguistics, and thus the Dictionary of Similes of Turkish should be created.